

Adolescentni razvoj i akademski uspjesi

Orbanić, Nina

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:916925>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrića u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NINA ORBANIĆ

ADOLESCENTNI RAZVOJ I AKADEMSKI USPJEH

Diplomski rad

Pula, prosinac, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NINA ORBANIĆ

ADOLESCENTNI RAZVOJ I AKADEMSKI USPJEH

Diplomski rad

JMBAG: 0303021301, redoviti student

Studijski smjer: Razredna nastava

Predmet: Razvojna psihologija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Psihologija

Znanstvena grana: Razvojna psihologija

Mentor: dr. sc. Aldo Špelić

Pula, prosinac, 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Nina Orbanić, kandidat za magistra primarnog obrazovanja ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 21. prosinca, 2016. godine

IZJAVA **o korištenju autorskog djela**

Ja, Nina Orbanić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom *Adolescentni razvoj i akademski uspjeh* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 21. prosinca, 2016.

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ADOLESCENTNI RAZVOJ	2
2.1. KOGNITIVNI RAZVOJ	4
2.1.1. FAZA FORMALNIH OPERACIJA	5
2.1.2. EGOCENTRIZAM	6
2.2. PSIHOSOCIJALNI RAZVOJ	8
2.2.1. SELF KONCEPT	8
2.2.2. IDENTITET	9
2.2.3. ULOGA GRUPE U ADOLESCENCIJI	10
3. PROCES DRUGE INDIVIDUACIJE - SEPARACIJE	13
4. METODE ISTRAŽIVANJA	16
4.1. HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA	16
4.2. ISPITANICI I POSTUPAK ISTRAŽIVANJA	17
4.3. INSTRUMENTI ISTRAŽIVANJA	18
5. REZULTATI	23
6. RASPRAVA	28
1. Sposobnost ovladavanja iskustvom odvajanja i akademski uspjeh	29
2. Mehanizmi obrane i akademski uspjeh	29
3. Self koncept i akademski uspjeh	31
7. ZAKLJUČAK	33
8. SAŽETAK	34
9. ABSTRACT	35
10. LITERATURA	37

1. UVOD

Adolescencija je pojam koji podrazumijeva psihološke promjene čovjeka od približno 11 do 22 godine života, ovisno o tempu razvoja pojedine osobe. Adolescenciju možemo smatrati jednim od najburnijih razdoblja u životu čovjeka, ona donosi mnoge promjene, fizičke i psihičke. Fizičke promijene podrazumijevaju tjelesne promjene mladih ljudi tijekom puberteta koje se razlikuju po spolovima. Psihičke promjene odnose se na velik broj promjena u psihološkom razvoju čovjeka, od kognitivnog sazrijevanja, javljanja apstraktnog mišljenja, stvaranja identiteta te mnoge druge. Taj period popraćen je s mnogo psiholoških promjena te drugih psiholoških procesa koje pojedinac mora savladati kako bi se uspješno asimilirao u svijet odraslih, a samim time i razvio vlastitu psihološku autonomnost, stavove i mišljenja koja se razlikuju od roditelja i okoline.

U ovome radu pojasnit ćemo koje se sve psihološke promjene događaju u ličnosti i ponašanju pojedinaca. Pojasniti ćemo ulogu druge individuacije-separacije, jednog od važnijih procesa u razvoju drugih aspekata koji vode do razvoja vlastite psihološke autonomnosti u adolescenciji. Dok prva individuacija-separacija označava fizičko odvajanje od majke koje se odvija tijekom prve 3 godine djetetova života, druga individuacija-separacija odvija se tijekom 12-15 godine, odnosno ulaskom djeteta u adolescentno razdoblje. Adolescencija kao prijelazno razdoblje, tijekom kojega dijete postaje odrasla osoba, ima važnu ulogu u uspješnosti na studiju. Smatra se da će adolescenti koji su tijekom druge psihološke separacije savladali sposobnost suočavanja s emocijama i strahovima nastalim zbog psihološkog odvajanja biti uspješniji na studiju. Početkom studija ponovno se aktiviraju obrambeni mehanizmi i separacijska anksioznost, način na koji će studenti ovladati to novo iskustvo ovisi o ranijem adolescentnom iskustvu tijekom suočavanja sa procesom druge individuacije-separacije.

Cilj istraživanja bio je ispitati ulogu i značenje uspješnosti ranijeg adolescentnog razvoja izraženog kroz sposobnost suočavanja s iskustvom odvajanja u uspješnosti studiranja. Uspješnost adolescentnog razvoja u ovom istraživanju određene je njihovom mogućnošću da se suoče sa iskustvom odvajanja.

2. ADOLESCENTNI RAZVOJ

Adolescencija je pojam kojim nazivamo psihičko sazrijevanje čovjeka u razdoblju od približno 11 i 22 godine života. Ona označava jedno od najvažnijih razdoblja čovjekova odrastanja. Može se reći da ona označava granicu prelaska u svijet odraslih. Vremenski period adolescentnog razdoblja razlikuje se kod svake osobe zasebno tako da su odstupanja moguća od čovjeka do čovjeka. Naziv pubertet koji se često miješa ili poistovjećuje s pojmom adolescencije, označava fizički razvoj mlade osobe, dok adolescencija označava psihički razvoj. Međutim te fizičke manifestacije imaju veliku ulogu i u psihičkom razvoju osobe, stvaranju pozitivne slike o sebi, razvoju samopoštovanja, te razvoju ličnosti. (Sujoldžić i sur., 2006)

Tijekom adolescencije mladi čovjek pokušava pronaći sebe te razvija interese prema raznim aktivnostima, a posebno prema društvu. Adolescencija je prekretnica između djeteta i samostalnog, odraslog čovjeka, pa se samim time mlada osoba pokušava što uspješnije i bezbolnije osamostaliti od roditelja, više se posvećuje prijateljima, svojim interesima, iako se oni možda razlikuju od želja njihovih roditelja. Eksperimentiranje s odjećom, glazbom, ali i drogama i seksualnošću normalna je pojava u ovom razdoblju. U tome roditelji često ograničavaju svoju djecu što je za neke loše interese dobro (droga, alkohol), dok zabranjivanjem npr. načina odijevanja ili određene glazbe roditelji mogu stati na put stvaranja željenog identiteta mladog čovjeka. Upravo iz tih razloga pojedinci čak i po završetku adolescentnog razdoblja još uvijek nemaju ostvaren vlastiti identitet, niti izgrađenu ličnost. U adolescenciji se mora posebno paziti koliko i u čemu ograničavati mlade osobe na pragu zrelosti. Taj vječni sukob roditelja i djeteta je karakterističan u razdoblju adolescencije; dijete se odvaja od roditelja i traži sebe, što roditelji često ne prihvaćaju. Karakteristična pitanja koja si adolescenti postavljaju jesu: Tko sam ja ? Što želim biti ? Kako ću to postići ? Na ta pitanja je nužno odgovoriti jer su ona korak do stvaranja vlastitog identiteta. Na sva navedena pitanja potrebno je dobiti jasne odgovore, a odgovori će doći kroz iskustvo koje će pojedinac sam morati steći, a upravo je u tome težina odrastanja. Ukoliko adolescent živi u normalnim okolnostima uvijek će za podršku i pomoć moći zatražiti obitelj, društvo ili profesore u školama. Od ljudi koji su u svakodnevnoj i neposrednoj interakciji s adolescentima očekuje se da će imati puno razumijevanja i truditi se stvoriti što bliskiji odnos pun povjerenja kako bi im se u slučaju bilo kakve nedoumice ili problema adolescenti mogli obratiti.

U ovom razdoblju adolescenti kidaju veze s roditeljima, te postaju sve više privrženiji društvu od kojeg traže sigurnost i odobravanje. U djetinjstvu, dijete se uvijek iskazivalo i ponosilo svojim roditeljima i njihovim postignućima, dok u adolescenciji sami moraju zaslužiti poštovanje. Za primjer, dijete će se u vrtiću ili školi hvaliti kako njegov tata ima dobar auto, veliku barku ili dobar posao. Time će se djeca nametati u društvu tijekom mlade dobi. Neće reći da je ono nešto napravilo već će se probijati do pozicije u društvu kroz uspjeh svojih roditelja. U adolescenciji čovjek dolazi do boljeg položaja u društvu kroz svoje uspjehe i svoj rad: JA sam zaradio i kupio novi mobitel, JA sam pobijedila na natjecanju i sl. Pred sam kraj adolescencije ta ovisnost o društvu će se postepeno smanjiti. Čovjek, ukoliko se uspješno razvio i prošao kroz ovo razdoblje te niz psiholoških promjena o kojima ćemo kasnije govoriti, odrasti će u jedinstvenu, neovisnu osobu; razviti će svoj identitet, znati će što želi od života, tko želi biti, s kime želi biti i provoditi svoje vrijeme. (Pernar i Frančišković, 2000)

Pernar i Frančišković (2000) navode kako će kod zdravog psihičkog razvoja u adolescenciji doći će do nekoliko razvojnih promjena, a to je stvaranje seksualnog identiteta, psihološka separacija od roditelja, smanjenje ovisnosti od skupine vršnjaka, učvršćenje strukture ličnosti putem identifikacije i konsolidacije selfa.

Adolescencija se može podijeliti u 3 razvojne faze: ranu, srednju i kasnu adolescenciju. Svaku fazu karakteriziraju određene psihičke i fizičke promjene.

Rana adolescencija obuhvaća sam početak adolescentnog razdoblja, a obuhvaća dob između 11 i 14 godine života. Karakteristike rane adolescencije su početak fizičkih promjena koje prati početak hormonalnih promjena, a završava usporavanjem fizičkog rasta, početkom zbližavanja s društvom te psihološkim udaljavanjem od roditelja i njihovih stavova. (Sujoldžić i sur., 2006)

Tijekom rane adolescencije dolazi do druge individuacije-separacije, odnosno psihološkog odvajanja od roditelja. Glavni cilj psihološke separacije je napuštanje identifikacije s roditeljima i stvaranje vlastite autonomije, odnosno stvoriti vlastitu odraslu osobnost koja će moći samostalno funkcionirati. Ovisnost o roditeljima koja tijekom psihološke separacije nestaje može se kod mlade osobe manifestirati na razne načine. Špelić (2013) objašnjava kako čovjek u sebi ima urođenu potrebu za ovisnošću koja se kasnije može usmjeriti prema raznim, manje ili više, primjerenim sadržajima. Napominje, kako ovisnost nije nešto negativno određeno, već primarna ljudska potreba. Često postoji krivo mišljenje kako svaku ovisnost treba liječiti i potisnuti jer je ona nešto loše, no naprotiv, svaku ovisnost treba osvijestiti te proživjeti osjećaje koje ona donosi. Kod adolescenata često se događa da potiskuju osjećaje nastale tijekom procesa psihološke separacije, smatraju kako oni nisu primjereni, srame ih se i

potiskuju, što neće rezultirati pozitivnim ishodom. Prirodno je da se tijekom procesa bilo kakve vrste odvajanja javljaju osjećaji tuge, nemoći, straha, agresije... Potrebno je osvijestiti važnost proživljavanja osjećaja koji se javljaju jer će se tada po završetku psihološke separacije, a zatim i doba adolescencije, izgraditi stabilna ličnost koja može samostalno funkcionirati. Svaka ovisnost stvara agresiju, osjećaj nemoći, koji tada mogu usmjereni prema unutra ili prema vani, ovisno na koji se način pojedinac suočava s nastalim osjećajima. Tijekom psihološke separacije adolescenti ovisnost o roditeljima zamjenjuju ovisnosti o grupi koja dijeli njihove stavove i načine razmišljanja. Pripadnost grupi ima veliku važnost tijekom adolescencije, u njoj pojedinac nalazi svu sigurnost i prihvaćanje koju je izgubio psihološkim odvajanjem od roditelja.

Srednja adolescencija obuhvaća dob od približno 15 do 17 godina. U ovoj fazi adolescenti su sve više usmjereni na svoje vršnjake i stvaranja dobrog položaja u društvu. Preusmjerenost društvu rezultira zanimanjem za osobu suprotnog spola, rađaju se prve ljubavi kod mladih pa samim time započinje i uspostavljanje spolnog identiteta.

U **kasnoj adolescenciji** dolazi do uspostave identiteta, odnosi s obitelji i vršnjacima se polako smiruju, adolescenti su sve manje ovisni o prihvaćanju od strane drugih samim time što su razvili dobro samopoštovanje i izgradili vlastitu ličnost. (Sujoldžić i sur., 2006)

2.1. KOGNITIVNI RAZVOJ

Ulaskom u adolescentno razdoblje mijenja se i razmišljanje mladih. Postajući svjesniji sebe postavljaju si razna pitanja na koja sami traže odgovore, sve manje traže pomoć od svojih roditelja, te se sami upuštaju u potragu za rješenjem problema. Kognitivni razvoj i pojava apstraktnog mišljenja samo su još jedna od pojava koje prate ovo burno razdoblje prelaska u svijet odraslih. Ulaskom u adolescentno razdoblje mladi sve više postaju svjesniji sebe, postaju neovisniji o roditeljima i samim time povećava se osjećaj psihološke autonomije. Pogled na svijet se mijenja, on postaje bistriji i nudi veću mogućnost razmišljanja. Kapacitet mozga se povećava i puno je veća mogućnost zadržavanja informacija i razmišljanju o odnosima među njima koji mogu biti puno složeniji od onih u prethodnim razdobljima života. Osjećaj psihološke autonomije omogućava adolescentu da postane svjesniji sebe, te također pruža priliku za razvoj samopoštovanja na temelju problema koje sada može samostalno riješiti. Još jedna prednost pojačanog razvoja kognitivnih sposobnosti jest i pojava apstraktnog mišljenja koja omogućava adolescentima da vide koliko je svijet složen i koliko je mogućnosti

koje mogu ostvariti. Misli adolescenata uglavnom su usmjerene na budućnost i ostvarenju zadanih ciljeva. Pogled na budućnost sada se razlikuje od onog kojeg su imali kao djeca, primjećuju koliko je prepreka koje moraju savladati i proći kako bi došli do željenog cilja. (Sujoldžić i sur., 2006)

Tijekom razmišljanja o budućnosti javlja se i razmišljanje o studiju, odnosno u kojem smjeru će nastaviti život. Početkom razvoja apstraktnog razmišljanja javljaju se i nova pitanja koja su mnogo kompleksnija od onih prijašnjih; počinju razmišljati o razdvojenosti od roditelja, poznate sredine, postavljaju se pitanja o financijama i sl.

2.1.1. FAZA FORMALNIH OPERACIJA

Jedan od najvažnijih psihologa koji se bavio kognitivnim razvojem djece, Jean Piaget, primijetio je kako djeca različite dobi čine i različite pogreške pri rješavanju problema, te je zaključio da dijete može prijeći u višu razinu kognitivnog razmišljanja tek kada stekne određeni stupanj iskustva. Prema tome je podijelio kognitivni razvoj u 4 razvojne faze: senzomotoričku fazu koja traje od rođenja do druge godine života, fazu predoperacijske misli koja počinje oko treće godine života, fazu konkretnih operacija koja počinje u sedmoj godini života, a traje do 11 godine života. Ova faza za neke pojedince koji se rano razvijaju može označavati ulaz u adolescentno razdoblje. Zadnja faza, koja označava i kompletni ulazak u adolescentno razdoblje, jest faza formalnih operacija.

Razdoblje formalnih operacija otvara nove mogućnosti u razmišljanju, povezivanju pojmova i konačnom dolasku do rješenja. Adolescenti mogu uzeti u obzir i zadržati u pamćenju sve objekte i odnose među njima, razmišljati o svim mogućim kombinacijama, te na kraju donijeti logički zaključak. (Pernar i Frančišković, 2000)

U kontekstu teorije Erika Eriksona kognitivni razvoj u ovoj fazi predstavlja osnovu za psihosocijalni razvoj budući da pojavom apstraktnog mišljenja i hipotetsko-deduktivnog zaključivanja adolescent može razmišljati o raznim rješenjima izvan okvira umjesto da razmišlja o konkretnim rješenjima koja bi ranije izabrao kao jedina. Ovakav način razmišljanja adolescentima omogućuje postavljanje pitanja o identitetu, aktivnostima i vlastitoj ulozi u grupi. (Reić Ercegovac, 2013)

Hipotetsko-deduktivno razmišljanje omogućuje adolescentima da razmišljaju o raznim hipotezama. Adolescenti ovakvim načinom razmišljanja postavljaju hipoteze, zatim deduktivnim zaključivanjem donose logične zaključke/rješenja koje zatim provjeravaju. Dakle,

kod hipotetsko deduktivnog načina razmišljanja ne polaze od stvarnog prema teorijskom razmišljanju već rješavanje problema započinju teorijskim znanjem koje zatim analiziraju i donose logične zaključke o odnosima među pojavama. Upravo ovaj način razmišljanja uzdiže adolescente na novu razinu razmišljanja koje se razlikuje od onog dječjeg kada se, tada u fazi konkretnih operacija, oslanjaju samo na vlastita osjetila te podatke prikupljene vlastitim iskustvom. (Stepanović, 2004. prema Flavell, 1977.)

- **Hipotetsko-deduktivno mišljenje i razvoj identiteta**

Početak hipotetsko deduktivnog razmišljanja razvija sposobnost razmišljanja o identitetu, povećava se broj uloga koje su dostupne, koje se uzimaju u obzir kao moguće.

Hipotetsko-deduktivnim načinom razmišljanja adolescenti mogu te uloge analizirati i razmatrati na razne načine, prognozirati moguće ishode, te ih zatim, ovisno o tome koliko su im prihvatljive, zadržati ili odbaciti.

Psihološka separacija podrazumijeva da adolescenti odbace identitet roditelja koji su dosad koristili te stvore svoj vlastiti koji se može značajno razlikovati od onog kojeg su tijekom odrastanja preuzeli od roditelja. Osjećaj moći i vrijednosti koje im je pružao identitet roditelja je narušen; sada je potrebno postaviti vlastiti stabilan identitet kako bi se ti osjećaji ponovo aktivirali i ponovno pružali osjećaje sigurnosti i moći koji su bili narušeni, što će pomoći adolescentu da može psihički normalno funkcionirati. (Berk, 2007)

2.1.2. EGOCENTRIZAM

Rastom kognitivnih sposobnosti razvija se i egocentrizam mišljenja. Povećana sposobnost razmišljanja omogućuje adolescentima da sagledaju stvari kakve zaista jesu, bez nepotrebnog idealiziranja koje potječe još iz djetinjstva. To napuštanje idealizacije predstavlja proces u kojem mlada osoba izlazi iz djetinjstva i ulazi u složeniji život odraslih. U raznim izvorima možemo naići i na pojam izmišljene publike. Možemo ga primijetiti u odnosu adolescenata prema drugim ljudima, posebno s onima koji su svakodnevno u interakciji s adolescentom. Egocentrizam mišljenja podrazumijeva da osoba nema sposobnost diferenciranja svojeg mišljenja s mišljenjem drugih osoba. Adolescenti ne mogu razumjeti da postoje ljudi koji ne dijele njihove stavove i načine razmišljanja. Egocentrizam često može dovesti do sukoba između adolescenata i osoba koje su u interakciji s njima, no razgovorom i

razumijevanjem sukobi se mogu svesti na minimalnu razinu, a komunikacija može postati prisnija i kvalitetnija. (Pernar i Frančišković, 2000)

Proces napuštanja idealizacije predstavlja važan korak u ranoj adolescenciji kada mlada osoba napušta način razmišljanja iz djetinjstva u kojem je osjećaj vlastita dobrog (narcističkog) stanja dobivao od pohvala roditelja i njihove pažnje. Prestanak idealiziranja roditelja dovodi do jasnijeg razmišljanja o sebi i objektima koji su mu u neposrednoj blizini. Iz tog razloga adolescenti se sve više okreću sebi i trude se svojim uspjehom pokrenuti osjećaj vlastite vrijednosti. Ovaj proces u kojem je adolescent usmjeren prema samom sebi kod drugih osoba može stvoriti sliku kako je on pretjerano usmjeren samo na sebe, no to je još samo jedan proces koji mora uspješno riješiti. Ova usmjerenost na samoga sebe ima veliku važnost u promjenama koje mladi moraju obaviti tijekom adolescencije. Važnost egocentrizma se očituje u tome da se mladi nauče oslanjati na vlastite emocije, misli i reakcije te osvijeste razne unutarnje procese kako bi mogli psihološki autonomno funkcionirati. Bez vjere u sebe morali bi se oslanjati na tuđe misli i stavove. Egocentrizam se javlja u ranoj i završava u kasnoj adolescenciji gdje se izjednačava na način da se pozornost usmjerava na sebe i okolinu. (Rudan, 2011)

Kasna adolescencija označava vrijeme odlaska na studij. Tada se egocentrizam ogledava u usmjerenosti prema procesu separacije, upoznavanja s novom okolinom, emocijama i strahovima nastalim zbog novog načina života. Iz ranijih iskustava studenti mogu lakše osluškivati svoje unutarnje konflikte i nalaziti načine kojima će smanjiti nastalu anksioznost zbog napuštanja obitelji, starih navika i načina života.

Promjena okoline i odvojenost od obitelji zahtijeva od studenata suočavanje s raznim psihičkim promjenama i pitanjima na koja moraju naći odgovore. Tijekom asimilacije na studij kod adolescenata se ponovno javljaju razni obrambeni mehanizmi koji im otežavaju ili olakšavaju studij, egocentrizmom odnosno upoznavanjem samoga sebe studenti će se lakše suočiti sa strahovima i emocijama vezanih uz separaciju.

2.2.PSIHOSOCIJALNI RAZVOJ

2.2.1. SELF KONCEPT

Prema Bastašić (1995) self ili sebstvo označava one karakteristike čovjeka za koje on vjeruje da mu pripadaju i prihvaća ih. One su rezultat obiteljskih odnosa, prihvaćanja društva, spolnih i rodnih razlika. Spomenuli smo da već u prvim trenucima života dijete raspoznaje svijet i o njemu uči preko majke s kojom je najbliže vezan. Majka je centar djetetova svijeta i preko nje uči i doživljava okolinu. Ukoliko dijete ne razvije sposobnost da shvati kako neki objekt postoji i kad nije trenutno prisutan, odnosno kada ga ne vidi, dijete neće moći predočiti niti samog sebe. To može u blažim slučajevima rezultirati povlačenjem u sebe, stvaranjem problema sa samopoštovanjem, nesigurnosti ili dezorijentiranosti. Vrijeme koje dijete provede odvojeno od roditelja, odnosno najbližeg mu objekta - majke, ne smije biti duže od onog što dijete može zapamtiti, odnosno prisjetiti se. U suprotnom, tu se gubi stečena interakcija s djetetom i to može negativno djelovati na razvoj selfa. U tom periodu života čovjek stvara veze i osjećaje koji će mu kasnije biti od velike važnosti za prelazak u samostalan život i stvaranje daljnjih veza u budućnosti.

Kako bi bolje shvatili pojam i razvoj selfa prisjetimo se Freudove podjele strukture ličnosti. Na web stranicama *Znanje* objašnjava se struktura ličnosti i njene karakteristike. Prema S. Freudu čovjekova ličnost sastoji se od tri djela: id, ego i super-ego.

Id predstavlja nesvjesni dio čovjekove ličnosti koji je od velike važnosti u najranijem djetinjstvu. Taj nesvjesni dio tada djetetu pomaže da zadovolji svoje osnovne potrebe; npr. dok dijete ne zadovolji svoju potrebu za hranom ono neće prestati plakati.

Ego je ona struktura svijesti koja se javlja kod odraslog čovjeka. Ona pokušava kontrolirati ego, te dolazi do zadovoljenja potreba na primjeren način. Ona odgađa agresiju, sukobe te drži id pod kontrolom, dok **super ego** predstavlja svjesni dio koji razlikuje dobro od lošeg. Sastavnica je strukture ličnosti odraslog čovjeka te se još naziva i savjest, te se za razliku od ida i ega koji su urođeni, razvija socijalizacijom.

Budući da dijete još nema razvijenu strukturu ega, tu ulogu preuzima majka. Ona je njegov pomoćnik koji mu pomaže percipirati objekte koji ga okružuju. Ona odgovara na vrijeme na njegove potrebe, te dijete na taj način percipira svijet i stvara pozitivnu sliku o sebi.

Podrazumijeva se da će roditelj, u ovom slučaju majka, znati odgovarati na djetetove potrebe i osjećaje te ih dočekivati pozitivno.

Tijekom prve godine života postepeno će doći do prve individuacije-separacije u kojoj će se dijete morati fizički odvojiti od majke i početi sebe percipirati kao zasebno biće. Ulaskom u ranu adolescenciju (11-14 god.) dolazi do procesa druge individuacije-separacije tijekom koje će mladi morati proći kroz razne razvojne zadatke. Preduvjet druge individuacije-separacije jest uspješna primarna separacija u kojoj je dijete osvijestilo osjećaj vlastitog sebe, odvojenog od majčinog.

Bastašić (1995) navodi i drugu stranu: da bismo preživjeli, moramo imati dovoljnu količinu lažnog selfa. Svaka odrasla osoba, ali i djeca, u nekim trenucima svojeg života glume; svjesno ili nesvjesno. Možemo primijetiti kod odraslih ljudi kako se svatko na neki način pretvara, glumi. Tako ostalim ljudima, društvu, pokušavaju pokazati svoju veću vrijednost pretvarajući se u nešto što nisu. Ljudi glume osjećaje, prešućuju nešto što bi htjeli reći samo zato što to možda nije društveno prihvatljivo ili jer osoba s kojom su u društvu ne dijeli njihovo mišljenje. Mnogi adolescenti štite se lažnim selfom kako bi zamaskirali osjećaje anksioznosti i samoće. skrivajući stvarne emocije, adolescenti, kojima je u toj dobi self pojačano ranjiv, zatvaraju se u sebe i gube mogućnost autohtonog susreta.

2.2.2. IDENTITET

Spomenuli smo kako je adolescentno razdoblje popraćeno pitanjima o vlastitoj psihološkoj autonomnosti. Stvaranje vlastitog identiteta, i napuštanja onog kojeg su preuzeli od roditelja, jest jedan od važnijih procesa adolescentnog razvoja. Adolescenti se odvajaju od roditelja koji su bili nosioci njihovih stavova i misli, s čijim su se stavovima morali slagati i pravilima kojima su se podredili. U procesu odrastanja nerijetko se dešava da adolescenti stvaraju vlastite želje, stavove i ideale. Sami oblikuju svoje misli, koje su zahvaljujući razvoju apstraktnog i hipotetsko-deduktivnog razmišljanja, složenije i brojnije. Važnost razvoja identiteta jest u tome da adolescenti stvore vlastiti osjećaj moći koji je nestao gubitkom identiteta roditelja tijekom psihološke separacije. Formiranjem identiteta povećat će se samopoštovanje koje će imati veliku ulogu u stvaranju odnosa s osobama koje su svakodnevno u neposrednoj interakciji s adolescentom. (Špelić, 2014)

Lacković i Grgin (2005) smatraju da korijeni identiteta leže u iskustvima iz najranijih stadija, budući da je stvaranje identiteta cjeloživotni proces. Pitanja koja se često postavljaju tijekom razvoja vlastita identiteta povezana su s čovjekovim željama i planovima. Sami počinju donositi odluke o svojem životu i svojoj budućnosti, počinju propitkivati svoje odnose s drugim

ljudima, kidati prijateljstva i odnose za koje misle da im ne pobuđuju pozitivne osjećaje. U doba adolescencije kada započinju svoje prve ljubavne veze, adolescenti propitkuju koji partner im odgovara, biraju prijateljstva... Ukoliko te odluke donose sami moći će lakše ostvariti svoj vlastiti identitet. Osobe koje neuspješno donose vlastite odluke više će se oslanjati na mišljenja drugih, kojima će na kraju podleći bez obzira zadovoljavaju li njihove potrebe i želje.

Lacković–Grgin (2005) identitet objašnjava kroz Eriksonovu teoriju o razvoju identiteta. Glavna misao od koje polazi jest da na razvoj ljudskog identiteta uvelike utječe obitelji i društvo. Pod tom tvrdnjom se smatra da čovjek ne može sam izgraditi osobni identitet već je on rezultat interakcije i ophođenja okoline u kojoj se razvija. Za razliku od S.Freuda on smatra kako je funkcija ega izraženija u formiranju identiteta te da uspješno nadjačava zahtjeve ida. Time je formirao novo mišljenje u razvoju čovjeka u kojem čovjek je sam odgovoran i zadužen za svoj razvoj te nije zarobljen pod utjecajem ida koji teži samo i jedino za zadovoljenjem vlastitih potreba (nagona). Navodi kako se identitet može formirati kada se poslože sve sastavnice identiteta te kada se riješe unutarnji konflikti.

2.2.3. ULOGA GRUPE U ADOLESCENCIJI

Bastašić (1995) navodi kako je poznati psihoanalitičar R.Spitz tijekom promatranja dojenčadi primijetio kako je već od najranije dobi čovjek ovisan o grupi. Ako je dojenčad odvojena od majke, ona će lakše podnositi samoću ako je u sobi gdje je smještena i druga dojenčad.

Ukoliko smo imali ikakvu interakciju s dojenčadi mogli smo primijetiti da čim jedno dojenče zaplače, može se očekivati da će za njim odmah zaplakati i druga dojenčad koja su u neposrednoj blizini. Kasnije, kako sve više odrastaju, djeca će sve češće pokazivati interes za vršnjake. Mala djeca u interakciji s vršnjacima pokazuju sve veći interes za njih, tijekom igre djeca dodiruju jedni druge, istražuju, traže međusobne razlike...

Smatra se da će djeca koja su tijekom svojeg razvoja do adolescencije imala više iskustva s vršnjacima biti društvenija i lakše naći svoje mjesto u novoj grupi i interakciji s vršnjacima. Kroz zajedničku igru djeca će se naučiti empatiji, rješavanju konflikata, dijeljenju, naučit će se postaviti prema drugima i braniti svoje stavove tijekom same interakcije s drugima, a najvažnije što će dijete naučiti biti će stvaranje slike o sebi. Razumjeti će kako ono funkcionira u interakciji s drugima, a tim učenjem do odrasle dobi će doći do puno saznanja koje će mu itekako koristiti kod stvaranja novih odnosa. (Bastašić, 1995)

Bastašić (1995) napominje kako je grupa posebno važan činitelj u izgradnji ličnosti: ona utječe na ovladavanje selfom, na ponašanje – kontrolira izazivanje osjećaja, agresivnost i egocentrizam, uči kako zrelije rješavati sukobe, jer obitelj prestaje biti jedino mjerilo, mjerilo postaju drugi.

Formiraju se i (nova) prijateljstva. Od prijatelja se traži odobravanje, odanost, povjerenje i zaštita. Teme među prijateljima više nisu od igri već o školi, simpatijama i drugim temama primjerenim za odraslu dob. (Berk, 2007)

Pripadanje i položaj u grupi vršnjaka, ovisno o njenim vrijednostima, za adolescente ima važnu ulogu. Ona im daje samopouzdanje, te ako se grupa ponaša u skladu s moralnim načelima ona može pomoći u ostvarivanju pozitivnog vlastitog identiteta, razvoju samopoštovanja i usvajanju socijalnog ponašanja.

Svaka vršnjačka grupa sastoji se od nekolicine članova i svaki njen član ima različitu ulogu, ali i poziciju u istoj. Na čelu grupe uvijek je osoba s najboljim socijalnim vještinama i najboljim samopouzdanjem. Vođa grupe, u suradnji s ostalim članovima, donosi neformalna pravila. Njegovo mišljenje i stavove najčešće dijeli i ostatak grupe. Svaku grupu najčešće povezuje isto mišljenje, pogledi na svijet, ista glazba, način odijevanja i dr. (Bastašić, 1995)

Egocentrizam koji se javlja kod adolescenata sada se usmjerava prema grupi pa tako nastaje grupni egocentrizam koji podrazumijeva da mladi mogu funkcionirati samo u onoj grupi koja dijeli iste stavove i načine razmišljanja. Bliskost i osjećaj pripadnosti, izgubljen psihološkom separacijom od roditelja, sada se traži kod grupe koja dijeli njihov način razmišljanja. Pojedincu je važno da se sa svim problemima ne suočava sam već u grupi, te ovdje možemo primijetiti važnost grupe u pobuđivanju osjećaja sigurnosti i pripadanja kod adolescenata. Kod egocentrizama grupe često se javljaju sukobi među grupama koje imaju različite stavove i vrijednosti, tijekom kojih se jača interakcija među članovima pojedinih grupa i samim time povećava osjećaj sigurnosti i bliskosti među članovima. Pripadnost grupi ima sve veću ulogu u povećanju samopouzdanja i formiranju identiteta. Sigurnost koju adolescentima pruža grupa omogućuje im isprobavanje raznih uloga koje razmatraju kao moguće. Eksperimentiranje te isprobavanje raznih uloga bitno je u formiranju identiteta, pojedinac mora pronaći onu koja ga najviše ispunjuje i uz koju se osjeća sigurno i potpuno. Od okoline je važno da adolescentima pruži dovoljnu slobodu eksperimentiranja, bez osude, kako bi oni stekli iskustvo potrebno pri formiranju vlastitog identiteta. (Špelić, 2014)

Lacković i Grgin (2005) navode kako porast kognitivnih sposobnosti dovodi do toga da mladići i djevojke postaju svjesni da su negativno evaluirani od strane vršnjaka u onim sposobnostima koje su važne za njihovo samopoimanje (tjelesni izgled, emocionalna stabilnost, školski

uspjeh). U nekim ekstremnim slučajevima odbačeni, a ponekad i zanemareni adolescenti, mogu doživljavati različite somatske tegobe (kao što su znojenje, crvenjenje, nesаница, poremećaj srčanog ritma i dr.). Samopoštovanje, kako ćemo kasnije pokazati, ima veliku važnost za uspjeh, samim time što kod adolescenata aktivira osjećaj moći i hrabrost za suočavanje s novim izazovima i zadaćama koje se javljaju odlaskom na studij.

Tijekom procesa druge individuacije- separacije adolescenti tragaju za odnosima koji će nadomjestiti sve one osobine i osjećaje koje gube tijekom psihološke separacije od roditelja. Tada je važnost pripadanja grupi velika i ona može imati ulogu u uspjehu na studiju. Adolescenti koji ne mogu pronaći svoje mjesto u grupi osjećati će više osjećaja usamljenosti, žalovanja, separacijske anksioznosti i ostale osjećaje koji će biti prepreka uspjehu. Proces žalovanja za roditeljima i roditeljskom domu lakše će prebroditi uz podršku grupe u kojoj će naći podršku i razumijevanje.

- **Ljubavne veze adolescenata**

Zamjenu za roditeljskom ljubavi adolescenti će često pronaći u pažnji partnera suprotnog spola. Tada se javljaju prve ljubavi koje su popraćene snažnim osjećajima i velikoj privrženosti suprotnom spolu.

Važnost pripadanja grupi se može povezati i s ljubavnim odnosima u adolescenciji. Tijekom procesa psihološke separacije adolescenti kod partnera traže ljubav i osjećaj pripadanja, slično kao i kod pripadanja grupi. Adolescenti suočeni s iskustvom psihičkog odvajanja traže nove objekte ljubavi koji bi nadomjestiti onu koju izgubili tijekom psihološke separacije od roditelja. Sada su emocionalni odnosi usmjereni prema partneru koji postaje objekt od kojeg traže razumijevanje i bliskost koja je tijekom psihološke separacije izgubljena.

Zbog niskog samopoštovanja u ovoj osjetljivoj dobi, nerijetko se javlja strah od prekida ljubavnog odnosa, odnosno odlaska voljene osobe. Odvojenost zaljubljenih adolescenata može biti jako teška. Parovi u vezi imaju opsesivnu potrebu provodi što više vremena zajedno. Ta ovisnost o partneru u ljubavnim vezama povezana je s razvojem selfa u ranijoj dobi. (Bastašić, 1995)

Bastašić (1995) navodi da se u svakom ljubavnom odnosu ponavlja nešto od ranijih životnih razdoblja. Razvoj selfa ovisan je o ranoj interakciji između majke i djeteta. Ako je dijete dobilo dovoljno ljubavi i dobrote, ono će kasnije lakše podnositi samoću kad objekt nije fizički prisutan. Karakteristično je za adolescente koji su u ljubavnim vezama da sve ljubavne nedaće proživljavaju prilično intenzivno. Ako dođe do odlaska partnera, dolazi do jakog

osjećaja samoće, nemoći ili pada samopouzdanja što može dovesti i do depresije. U razdoblju adolescencije, tijekom ljubavnih veza, ne rijetko se događa da mladi idealiziraju svog ljubavnog partnera. On je u njihovim očima idealan, nema greške, te slijepo vjeruju svemu što govori jer ne smatraju mogućim da će reći nešto krivo. Tu postoji opasnost da pojedinac ustupi u nešto što ne želi i što nije moralno ispravno samo kako bi zadovoljio drugu stranu, iz straha da će ga u suprotnom odbiti.

Szentmartoni (2007) navodi još jedan pojam povezan s adolescentnim ljubavima, a to je mehanizam projekcije. Na svojeg partnera adolescenti projekiraju sve ono što sami nisu uspjeli postići ili ono što žele biti. Projekcijom svojih želja i pozitivnih osobina na partnera oni upravo postaju ono što žele jer i sebe smatraju djelom njega, što je pogrešno jer svaki čovjek je zasebno biće.

3. PROCES DRUGE INDIVIDUACIJE - SEPARACIJE

Bastašić (1995) navodi kako je život je uzajamno spajanje i odvajanje, i bez te dinamične nestabilnosti nema razvoja.

Ranije smo objasnili mnogo faktora i procesa na temelju kojih adolescenciju možemo opisati kao burno razdoblje u životu čovjeka, koja je popraćena s mnogo promjena i raznih razvojnih zadataka koje pojedinac treba savladati. Uspješno riješen proces prve individuacije-separacije ima veliku ulogu u uspješnom prolazu kroz proces druge individuacije. Budući da su to dva jako osjetljiva razdoblja bitno je odvajanju pristupiti s puno opreza i razumijevanja za dijete.

Već na samom početku života, odmah nakon rođenja dijete je ovisno o majci, ona odgovara na sve njegove potrebe, te se ono osjeća zaštićeno. Kako dijete odrasta povećavaju se njegove kognitivne, motoričke i druge sposobnosti koje mu omogućavanje percipirati svijet na novi, jasniji način. Oko druge godine života, dijete na temelju razvoja kognitivnih sposobnosti, može percipirati stvarnost i doživjeti sebe kao zasebno biće. Postaje svjesno da ne živi u simbiotskom odnosu s majkom već da je ono autonomno biće. U toj dobi važna je uloga roditelja, pogotovo majke. Ona treba djetetu pružiti dovoljno slobode da se ono uspješno odvoji i stvori adekvatnu sliku o sebi kao zasebnog bića. Ako se majka ponaša previše zaštitnički, dijete može tražiti svoj izvor slobode tako da stvori hladne odnose s majkom, u potrazi za malo slobode. Stoga je bitno da majka pazi i uvažava potrebe svojeg djeteta.

Oko 2 godine života dijete opet osjeća potrebu za bliskošću i tada majka mora biti oslonac i utočište u koje se dijete uvijek može iznova vraćati. To će kod djeteta stvoriti osjećaj ugone koji će kasnije biti bitan za daljnji razvoj. Uspješno ili neuspješno odvajanje od majke, odnosno individuacija, može biti uzrok raznih fobija, poremećaja i nemogućnosti uspostavljanja zdravih socijalnih odnosa s drugim ljudima u odrasloj dobi. Glavni cilj ove psihološke separacije jest razviti osjećaj psihološke autonomnosti i osvijestiti svoje sebstvo jer upravo je to cilj svakog odvajanja. Upravo zato je nužno ukazivati i poticati roditelje da od najranije dobi odgovaraju na želje i potrebe svoje djece. Djetetu treba dati onoliko slobode koliko mu je potrebno da bi se razvilo u cjelovitu osobu. Ne razvijaju se svi ljudi istim tempom, svako dijete ima svoje vrijeme za savladavanje određenih razvojnih zadataka. Podrška i razumijevanje roditelja može imati glavnu ulogu tijekom djetetova puta do odrasle zasebne osobe. (Smojver – Ažić, 1998)

3.1. AKADEMSKO POSTIGNUĆE I DRUGA INDIVIDUACIJA

Nakon završetka srednjoškolskog obrazovanja većina mladih odlazi na željene fakultete. U želji za pohađanjem željenog sveučilišta, ovisno o afinitetima pojedinaca, mladi nerijetko odlaze u druge gradove, započinju samostalan život, daleko od nadzora roditelja.

Upisom na fakultete mladi ljudi koji su nedavno izašli iz razdoblja adolescencije započinju samostalan život, prepušteni su sami sebi. S obzirom na to da se većina mladih pri upisu na fakultete prvi put suočava sa samostalnim životom i dužim odvajanjem od roditelja, dolazi do aktiviranja mehanizma obrane koji imaju ulogu ublažiti anksioznost zbog promjene okoline i suočavanja sa studentskim obvezama. Tada će od velike važnosti biti način na koji su adolescenti ovladali iskustvom odvajanja tijekom druge individuacije-separacije.

Špelić (2015) navodi da za razliku od prve individuacije, koja se dešava tijekom prve 3 godine djetetova života, u kojem dijete ima zadatak da se fizički odvoji od objekata, spozna sebe kao zasebno biće koje nije ovisno o vanjskim objektima, druga individuacija ima zadatak psihičkog odvajanja mlade osobe od roditelja/obitelji. Kako bi čovjek ostvario primarni cilj druge individuacije, mora uspješno savladati prvo odvajanje od majke, odnosno uspješno riješiti razvojne zadatke prve individuacije. Početak druge individuacije započinje u ranoj adolescenciji gdje mlada osoba još uvijek nije razvila osjećaj potpune vlastite psihološke autonomnosti, ona još uvijek dijeli stavove roditelja i nije se u potpunosti psihički diferencirala od roditelja i osvijestila vlastito sebstvo. Napuštanjem roditelja, koji su bili izvor sigurnosti, samopoštovanja i socijalnih standarda, mlade osobe postaju nesigurne i pokušavaju se obraniti

od tih osjećaja svim mehanizmima za koje smatraju da će im biti od pomoći. Upravo iz toga razloga ovo razdoblje se karakterizira kao osjetljivo razdoblje u kojemu su često zastupljeni osjećaji nesigurnosti, nedostatka samopouzdanja te traženje sebe.

Tada dolazi do pojave separacijske anksioznosti i njom povezanih regresivnih stanja, mladi počinju izražavati pasivno-ovisničke tendencije praćene osjećajima nesigurnosti, straha, ograničenosti i bespomoćnosti. U tim se situacijama susrećemo s pojavom prolaznih regresivnih stanja „u službi razvoja ega“ .

Navedene regresivne tendencije rezultiraju većom ovisnošću o roditeljima. Ta ovisnost prouzročiti će teškoće tijekom prilagodbe na studij i stvoriti će se određeni obrambeni mehanizmi kojima će pokušati ublažiti osjećaje nemoći i nesigurnosti. Na početku studija ti osjećaji će biti vrlo intenzivni, a s iskustvom i stjecanjem samopouzdanja njihova intenzivnost će postepeno padati, tako da je očekivano da će se tijekom viših godina studija oni postepeno smanjivati i biti svedeni na minimum. Za uspjeh na studiju veliku ulogu ima početna prilagodba na studij i život studenata, a ta prilagodba će ovisiti o uspješnosti ovladavanja iskustvom psihičke odvojenosti u razdoblju rane adolescencije.

Često se javljaju osjećaji tuge, usamljenosti, depresivnost, nisko samopoštovanje, socijalno povlačenje, čežnja za domom, zatvaranje su sebe, koji su također rezultat regresivnih stanja. Svi navedeni osjećaji mogu imati veliku ulogu u uspjehu ili neuspjehu na studiju. Zbog lošeg psihičkog stanja studenti mogu često imati problema u učenju, savladavanju gradiva i odnosu s vršnjacima i profesorima. Ove intenzivne osjećaje koje prate proces odvajanja najintenzivnije proživljavaju studenti koji su u procesu žalovanja zbog smrti bliskih osoba. Za takve studente su često organizirana psihološka savjetovališta kako bi se lakše nosili s tugom i svim popraćenim osjećajima. Savjetovališta su naravno na raspolaganju i drugim studentima no studenti moraju priznati svoje anksiozne osjećaje, a većina studenata ne želi priznati svoje slabosti i rijetko se javljaju u psihološka savjetovališta. Bitno je istaknuti važnost suočavanja s osjećajima nastalim zbog psihološkog odvajanja. Tugovanje započinje tugom, a samim time tugom mora i završiti kako bi osoba mogla nastaviti normalno funkcionirati. Kasnije ćemo pojasniti zašto studenti koji priznaju i prepoznaju svoje anksiozne osjećaje, pred kraj prve godine studija postižu bolje rezultate i lakše se prilagođavaju na studentski život, odnosno život izvan sigurnosti roditeljskog doma.

Jedan od najčešćih mehanizama obrane kojima se mladi pokušavaju nositi s ovim kriznim razdobljem jest i negacija simbiotsko-ovisničkih potreba. Negacija se očituje u stvaranju idealne slike o sebi samima. Negiranje potrebe za bliskošću i sigurnosti roditeljskog doma dovodi do stvaranja nerealne slike o sebi, odnosno idealne. Upravo ta negacija može biti glavni

pokretač rizičnog ponašanja kod mladih kao što su stvaranje ovisnosti o drogama i alkoholu. Pozitivno je što će ti osjećaji ovisnosti opadati kako studenti budu prelazili na više godine studija. Za uspješan zaključak druge individuacije/separacije ključnu ulogu ima i „*kriza približavanja*“ koja predstavlja razdoblje ovladavanjem unutarnjim psihičkim konfliktom između nasuprotnih tendencija pokrenutih procesom psihičkog odvajanja. (Špelić, 2015, 3)

Mladi čovjek bori se s unutarnjim konfliktom između potrebe za roditeljskom pažnjom i sigurnošću i potrebom za osamostaljenjem i stvaranjem vlastite autonomnosti. S vremenom on će uspjeti ovladati tim konfliktom i neće biti opterećen tim osjećajima već će postići balans između dva osjećaja; potrebe za povezanošću i odvojenošću.

Utoliko je problem ovladavanja *krizom približavanja* kod studenata na početku studija praćen pojavom *negativnih separacijskih osjećaja*. Pojava tih osjećaja na početku studija predstavlja veliku prepreku prilagodbi studenata.

Studenti prvih godina su teže se suočavaju sa stanjem *krizom približavanja*, no prelaskom na više godine ta kriza opada i studenti se lakše s njima suočavaju, bez negativnih posljedica kao što su emocionalno udaljavanje ili negacija potrebe za bliskošću.

Nakon razrješavanja unutrašnjih konflikta i suzbijanja pretjerane ovisnosti studenti će lakše ostvariti pozitivnu komunikaciju sa svojim roditeljima, a samim time i stvoriti neovisni identitet. Konflikte ovisnosti, odnosno prisutnost navedenih negativnih osjećaja prema pojedinom roditelju tijekom procesa odvajanja, prepoznaje se kao uzrok neuspjeha prilagodbe studenata na početku studija. (Špelić, 2015)

4. METODE ISTRAŽIVANJA

4.1. HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Interes ovog istraživanja je ispitati povezanost specifičnosti psihosocijalnog funkcioniranja studenata tijekom prve godine studija i uspješnost studiranja. Pretpostavka je da su specifičnosti psihosocijalnog funkcioniranja studenata tijekom prve godine studija određene njihovom sposobnošću ovladavanja iskustvom odvajanja, realiziranu u ranijem adolescentnom razvoju u okviru vlastite obitelji.

S obzirom na koncept postojanja 'separacijske krize' (Špelić, 2015) na početku studija kao manifestacija aktiviranja procesa druge separacije –individuacije (Blos, 1979) za očekivati je da bi ovladavanje ovim iskustvom trebalo imati udjela u uspješnosti studenata u daljnjem

studiranju.

Utoliko je u ovom istraživanju zadatak (1) ispitati razliku između skupina studenata različite uspješnosti u (a) **načinu ovladavanja iskustvom odvajanja**, (b) **korištenju mehanizama obrane** i (c) **razini razvoja njihova self-koncepta**.

Uspješnost studiranja definira je s tri skupine: (a) koji nisu završili studij, (b) koji su u redovnom roku (uključujući apsolventski rok) završili studij i (c) koji je završili studij nakon dvije i više godina.

Ovladavanje iskustvom odvajanja definirana je varijablama *Upitnika separacije-individuacije* (Smojver-Adžić, 1998) kao što su razina separacijske anksioznosti, regresije ili čežnje za djetinjstvom, negacija ovisničkih potreba, simbiotske tendencije i zdrave nezavisnosti.

Mehanizmi obrane definirano je rezultatima na *Upitniku životnog stila* u kojem se ispituje razina korištenja osma mehanizama obrane (Kellerman i sur., 1979).

Self-koncept definirana je rezultatima na skalama osjećaja samopoštovanja, općeg zadovoljstva životom, nekompetentnosti, usamljenosti, socijalne podrške i straha od evaluacije (Bezinović, 1988).

4.2. ISPITANICI I POSTUPAK ISTRAŽIVANJA

Ispitivanje je provedeno na N=313 studenata četiriju generacija i to od onih koji su upisali studij akademske godine 2005/6 do onih koji su upisali studij 2008/9 godine. Analizom njihove uspješnosti dobiveno je da n=61 (19,5%) nije završilo studij, n= 193 (61,7%) su završili u redovnom roku i n=74 (18,8%) je završilo studij u kasnijem vremenskom razdoblju.

Tablica 1. Prikaz frekvencija (f) studenata s obzirom na završetak studija

	f	%
Studenti koji nisu završili studij	61	19,5
Studenti koji su završili u redovnom roku	193	61,7
Studenti koji su završili naknadno	59	18,8
Total	313	100,0

4.3. INSTRUMENTI ISTRAŽIVANJA

U ovome su istraživanju korišteni (1) **Upitnik self-koncepta** i (2) **Upitnik separacije-individuacije** i (3) **Upitnik životnog stila mehanizama obrane**.

(1) Ispitivanje self-koncepta

U ispitivanju self-koncepta korištene su različite skale, i to: (a) osjećaj samopoštovanja, (b) osjećaja općeg zadovoljstva životom, (c) osjećaj nekompetentnosti, (d) strah od evaluacije, (e) osjećaj usamljenosti i (f) osjećaj socijalne podrške.

(a) Rosenbergova skala samopoštovanja (Rosenberg Self-esteem Scale)

Rosenbergova skala samopoštovanja (*Rosenberg Self-esteem Scale*) je prema Bezinoviću (195) jedna je od najčešće upotrebljivanih skala za mjerenje samopoštovanja. Mjeri globalnu vrijednosnu orijentaciju samopoimanja. Sastoji se od 10 tvrdnji koje se procjenjuju na skali Likertova tipa od 5 stupnjeva (od 0 do 4). Ukupan rezultat predstavlja zbroj procjena kao što su '*Općenito govoreći zadovoljan sam sobom*' ili '*Osjećam da vrijedim, u najmanju ruku koliko i ostali ljudi*'. Viši rezultat upućuje na veće samopoštovanje.

(b) Skala općeg zadovoljstva životom

Zadovoljstvo životom mjeri se opće adaptacije osobe na životne uvjete. Ova skala Bezinovića koja se primjenjuje kao linearna kombinacija sadrži 7 tvrdnji kao što su '*Život mi donosi puno zadovoljstva*' i '*Sve u svemu ja sam jako sretna osoba*' koje se procjenjuju na skali Likertova tipa od 5 stupnjeva (od 0 do 4). Ukupan rezultat predstavlja zbroj procjena.

(c) Skala percepcije osobne nekompetentnosti

Skala percipirane nekompetentnosti Bezinovića (195) mjeri globalnu procjenu vlastite nekompetentnosti. Sadrži 10 tvrdnji kao što su ('*Nisam sigurna u svoje sposobnosti kada moram nešto uraditi*' ili '*Plašeci se neuspjeha odustajem od posla prije nego ga završim*'), i koje se procjenjuju na skali Likertova tipa od 5 stupnjeva (od 0 do 4), a ukupan je rezultat zbroj svih odgovora. Nizak rezultat odražava globalno uvjerenje u vlastitu kompetentnost, dok je visok rezultat znak sumnje u osobne sposobnosti, izraz nesigurnosti i osjećaja neadekvatnosti.

(d) Skala percepcije straha od evaluacije

Skala percepcije straha od evaluacije Bezinovića (1988) mjeri globalnu procjenu postojanja straha u prisustvu drugih koji mogu imati uvid u njegovu kompetentnost. Sadrži 10 tvrdnji kao što su (*'Nisam sigurna u svoje sposobnosti kada moram nešto uraditi' ili 'Plašeći se neuspjeha odustajem od posla prije nego ga završim'*), i koje se procjenjuju na skali Likertova tipa od 5 stupnjeva (od 0 do 4), a ukupan je rezultat zbroj svih odgovora. Visok rezultat odražava globalni osjećaj straha od evaluacije.

(e) Skala usamljenosti

Skala usamljenosti Bezinovića (195) mjeri globalnu procjenu vlastitoga osjećaja usamljenosti i odvojenosti od vlastite sredine. Sadrži 10 tvrdnji kao što su (*'Nisam sigurna u svoje sposobnosti kada moram nešto uraditi' ili 'Plašeći se neuspjeha odustajem od posla prije nego ga završim'*), i koje se procjenjuju na skali Likertova tipa od 5 stupnjeva (od 0 do 4), a ukupan je rezultat zbroj svih odgovora. Visok rezultat odražava globalno uvjerenje u velikoj vlastitu usamljenosti.

(f) Skala percepcije socijalne podrške

Skala percipirane socijalne podrške Bezinovića (1988) mjeri globalnu procjenu podrške koju netko doživljava od svoje okoline. Sadrži 10 tvrdnji kao što su (*'Nisam sigurna u svoje sposobnosti kada moram nešto uraditi' ili 'Plašeći se neuspjeha odustajem od posla prije nego ga završi'm'*), i koje se procjenjuju na skali Likertova tipa od 5 stupnjeva (od 0 do 4), a ukupan je rezultat zbroj svih odgovora. Nizak rezultat odražava globalno uvjerenje o slaboj, dok je visok rezultat o dobroj podršci svoje okoline.

(2) Upitnik separacije-individuacije (Smojver-Adžić, 1998)

Ovaj upitnik predstavlja verziju *Upitnika separacije-individuacije za adolescente* koji je najvećim dijelom rezultat prilagodbe *Upitnika separacije-individuacije za adolescente (SITA, Separation-Individuation test of Adolescence, Levine, Green i Millon, 1986)* koji je izvršen na populaciji hrvatskih studenata.

Autorica je za potrebe ispitivanja izdvojila 5 dimenzija iz originalnoga upitnika koje se navode kao značajne determinante prilagodbe studenata. *U kreiranju upitnika najvećim su dijelom zadržane prilagođene tvrdnje iz izvornoga upitnika. Izbačene su sadržajno nejasne tvrdnje i dodane neke nove tvrdnje sukladno s koncepcijom dimenzija izvornog upitnika.*

Faktorska je analiza provedena na skupini od 55 tvrdnji. Zadržane su čestice koje su bile zasićene samo jednim faktorom. Tako je po kriteriju *Screen testa* (Catell, 1966; prema Tabachnik i Fidell, 1983) ekstrahirano **pet faktora** koji objašnjavaju ukupno 32,9% zajedničke varijance.

Ekstrahirana faktorska solucija sukladna je teorijskom modelu i replicira faktore izvornog instrumenta od kojih se krenulo u konstrukciji ove verzije upitnika: Faktor 1 nazvan je **negiranje**; faktor 2 odnosi se na **separacijsku anksioznost**; faktor 3 na **simbiozu** (odnosi se na *sputanost zbog roditeljske kontrole*); faktor 4 je regresija **čežnja za djetinjstvom**, a faktor 5 predstavlja **zdravu nezavisnost**.

Sami nazivi faktora donekle se razlikuju od izvornih koji se navode u literaturi jer su tako prikladniji ovoj prilagođenoj verziji upitnika. Analize nekih drugih autora također upućuju na potrebu za promjenom izvornih naziva faktora (McClanahan i Holmbeck, 1992, prema Smojver-Ažić).

Faktor **separacijske anksioznosti** zadržao je naziv kao i u izvornome upitniku, što predlažu Levin i sur. (1986) jer je taj naziv najbliži polaznoj teorijskoj koncepciji, premda sadržaj čestica nije isključivo povezan sa separacijom koliko *neizvjesnosti u odnosima s drugim ljudima*. Faktor **čežnja za djetinjstvom** ili **regresija** u odnosu na izvornu dimenziju (*traženje brige*) najviše je izmijenjen jer su u ovoj verziji dodane neke nove tvrdnje radi ispitivanja *straha od odrastanja*. **Negacija** ukazuje na potrebu izbjegavanja svijesti o mogućem ili stvarnom odvajanju. Ovim mehanizmom *negira se svijest o potrebi za drugima* i bliskim odnosima. **Simbiotske tendencije** možemo shvatiti kao potrebu da bude jedno s drugom osobom u čijoj osnovi možemo prepoznati ponavljanje ranoga simbiotskog iskustva majke i djeteta. U okviru ovog mehanizma može se prepoznati odnosi s roditeljima koja karakterizira prevelika zaštićenost kao i istovremeno kao *sputanost zbog roditeljske kontrole*. Faktor **zdrave nezavisnosti** sadrži čestice koje upućuju na *toleriranje različitosti u bliskim odnosima uz očuvanje osobne autonomije*.

3) Test životnog stila i mehanizama obrane (Kellerman i sur., 1979)

Upitnika mjeri Kellermanov indeks "životnog stila" ("Life Style Index") koji se u teorijskom smislu zasniva se na Plutchikovoj teoriji, koju je Kellerman uklopio u svoj upitnik. Kellerman je na osnovi zapažanja kliničkih psihologa prihvatio koncept u kojem pojedina ponašanja su povezana s pojedinim nesvjesnim mehanizmima obrane. Upravo ti mehanizmi određuju nečiji način ponašanja, odnosno životni stil života.

Kellerman i Plutchik su 80-tih godina proveli veći broj istraživanja sa skupinama psihijatrijskih bolesnika i osobama koje nisu u psihijatrijskom tretmanu (Lamovec i sur., 1990). Oni su utvrdili da psihijatrijski bolesnici češće koriste obrambene mehanizme koji služe oslobađanju emocija (*regresija, kompenzacija, projekcija i premještanje*), dok osobe koje nisu psihijatrijski bolesnici češće koriste obrambene mehanizme koji služe blokiranju emocija (*reakcijska formacija, negacija, represija i intelektualizacija*). Ova različitost 'oslobađajućih' i 'kontrolirajućih' mehanizama odgovara postojećoj podjeli *nižih i viših mehanizama obrane*.

Ovaj je preveden i standardiziran na Centru za psihodijagnostična sredstva u Ljubljani (Lamovec i sur., 1990). Ovaj test se od 1990. godine koristi u mnogim istraživanjima na različitim populacijama u našoj zemlji. Upitnik je zasnovan na Plutchikovoj teoriji o osam primarnih emocija i osam osnovnih obrambenih mehanizama, kao što su: reaktivne formacije, negacije, regresije, represije, kompenzacije, projekcije, intelektualizacije i premještanja.

Test se sastoji od 92 tvrdnje na koje ispitanici trebaju odgovoriti o postojanju (da – ne) pojedinih oblika obrambenog ponašanja. Rezultati testa izraženi su sumom pozitivnih odgovora na tvrdnje povezane s osam mehanizama obrane predstavljaju opću mjeru obrambene aktivnosti i dominaciju pojedinih obrambenih oblika ponašanja. Ispitivanjem unutarnje konzistencije cjelokupnog testa (Cronbach alfa) je dobivena vrijednost od 0.73, dok se vrijednosti na pojedinim skalama kreću od najniže vrijednosti za represiju 0.52 do najviše vrijednosti za regresiju 0.62 (Špelić, 2015).

Upitnik mjeri osam obrambenih mehanizama.

Negacija se temelji na selektivnoj pažnji koja vodi pretpostaviti da su neugodni aspekti objekata i situacija odsutni. Osoba se na taj način protivi da vidi lošu stranu osobe ili događaja što vodi do idealizacije. Poricanje stoga osobine ličnosti kao što su lakovjernost, sugestibilnosti i nedostatak kritičnosti, kao i toplinu i povjerenje. Pretjerana upotreba ovog obrambenog mehanizma ukazuje histerično raspoloženje.

Reakcijska formacije se odnosi na promjene određenih emocija u njihovu suprotnost. Može služiti kao obrana od bilo kakve emocije, često povezana s inhibiranim seksualnim impulsima. Tako se osjećaj seksualne privlačnosti pretvara u gnušanje ili otpora. Izražavanje takvog suprotnog ponašanja doživljava se kao ugodna, pa je ovaj mehanizam shvaćen kao obrana od prekomjernog uživanja i objekata prema kojima pojedinac osjeća snažnu tendenciju, ali je potisnut zbog utjecaja socijalizacije. Pretjerana upotreba ovog obrambenog mehanizma sugerira manično raspoloženje.

Intelektualizacija je povezana s emocijama očekivanja. Omogućuje praćenje i kontrolu na način da su impulsi odreagirani neizravno, intelektualno umjesto motorno. Umjesto da se osjećaju emocije, razmišlja se o tome i raspravlja i time daje pregled i razvrstavanje svih vrsta impulsa. Pretjerana upotreba ovog obrambenog mehanizma predlaže opsesivno raspoloženje.

Represija se najčešće javlja kod ispitanika s prevladavajućim emocijama straha. Represija omogućuje otkloniti prijeteće sadržaje iz svijesti. Kad terapijska intervencija smanjuje strah, potiskivanje počinje rasti. Represija je u nekom smislu osnovni obrambeni mehanizam, s obzirom da je ona povezana s drugim obrambenim mehanizmima. Ona je najizraženije prisutna u regulaciji tjeskobe. Pretjerana upotreba ovog obrambenog mehanizma ukazuje pasivnu narav.

Regresija se odnosi na potrebu neposrednog zadovoljenja što ukazuje na problem povezan s impulzivnim ponašanjem. U susretu sa zadovoljenjem vlastitih potreba regresija omogućava neposredno i kontinuirano zadovoljenje impulsa kao i povratak ranijim, manje zrelijim načinima zadovoljenja potreba. Pretjerana upotreba ovog obrambenog mehanizma pokazuje psihopatsko raspoloženje.

Kompenzacija je povezana s žalošću uzrokovanu gubitkom objekta, koji nam je pružio utjehu i samopouzdanje. Služi kao gotovo jedini način da se prevlada teške ili zamišljene gubitke. To se može odvijati na razini fantazije ili se očituje u ekspanzivan ponašanja u kojem se prepoznaje osjećaj gubitka nečega koji je bio dio njih samih. Osjećaj je sličan gubitku identiteta, koji moraju ponovno postići. Pretjerana upotreba ovog obrambenog mehanizma ukazuje na depresivno raspoloženje.

Projekcija se odnosi na selektivnost pažnje koja djeluje u suprotnom smjeru kao i negacije u smjeru odricanja odgovornosti. Pojedinaac nije u stanju prihvaćanja, već sve odbija. Odbojnost ili opasnost koji je u početku bio usmjeren prema unutra, projicira se prema vani, i na taj način se osigurava da objekt odbojnosti ili opasnosti bude izvan pojedinca. Korištenje projekcije ukazuje na nesposobnost prihvaćanja bilo koje kritike i sve nepravilnosti su pripisane vanjskom svijetu. Pretjerana upotreba ovog obrambenog mehanizma ukazuje na paranooidno raspoloženje.

Premještanje se najčešće koristi u regulaciji ljutnje i bijesa, na način da su te emocije usmjerene na neki drugi objekt. Ovaj vid aktivnosti usmjerava izražavanje agresivnosti na

manje opasne ciljeve i na taj način izbjegava neželjene i po sebe opasne posljedice. To je primitivni obrambeni mehanizam čija pretjerana upotreba ukazuje na agresivno raspoloženje.

5. REZULTATI

(1) Ispitivanje različitosti u načinu ovladavanja iskustva odvajanja studenata s obzirom na uspješnost studiranja.

U ovom dijelu prezentirani su rezultati koju ispituju različitost studenata u načinu njihova ovladavanja iskustvom odvajanja. Kako je ukazano u uvodnom dijelu na osnovu pojedinih istraživanja (Špelić, 2006, 2015) ukazano je kako način suočavanja i ovladavanja iskustvom odvajanja značajno određuje uspješnost akademske prilagodbe i utoliko se očekuje da će studenti različite uspješnosti u završavanju studija međusobno razlikovati u načinu suočavanja i ovladavanja iskustvom odvajanja tijekom prve godine studiranja.

Ispitivanjem uspješnosti suočavanja i ovladavanja iskustvom odvajanja korišteni su dobiveni rezultati prosječnih vrijednosti za pojedine skupine studenata na varijablama *Upitniku separacije-individuacije* (Smojver-Adžić, 1998). Zapaženo je kako je kod obiju grupa prisutna promjena na području separacijske anksioznosti koja je značajno viša na početku nego na kraju prve godine.

Tablica 1. Prikaz rezultata značajnosti razlike na tijekom prve godine studija na varijablama *ovladavanja iskustvom odvajanja* između grupa studenata koji *nisu završili studij*, koji su *završili studij u redovnom roku* i koji su *kasnije završili studij*.

Varijable	Nisu završili		Završili u roku		Završili kasnije		F	p
	M	s.d.	M	s.d.	M	s.d.		
Na početku prve godine studija								
Separacijska anks.	19,30	7,34	21,21	6,80	20,17	7,02	1,680	0,188
Negacija	4,60	4,00	4,60	4,32	5,20	3,50	0,466	0,628
Regresija	8,54	5,18	9,65	4,91	9,96	5,22	1,228	0,294
Simbiotske potrebe	14,42	7,80	14,38	7,03	16,31	8,30	1,489	0,227
Zrela neovisnost	25,02	4,30	24,24	4,30	24,22	4,31	0,685	0,505
Na kraju prve godine studija								
Separacijska anks.	18,28	7,41	17,98	6,40	17,54	7,00	0,138	0,871
Negacija	4,61	5,40	4,45	4,44	5,00	4,80	0,270	0,764
Regresija	8,31	5,34	9,13	4,53	8,50	5,15	0,650	0,523
Simbiotske potrebe	12,37	7,60	13,17	7,04	16,18	8,43	3,809	0,023*
Zrela neovisnost	25,00	4,18	23,43	5,11	23,38	4,94	1,574	0,209

* $p < 0,05$ / ** $p < 0,01$

Ispitivanjem razlike studenata koji (a) *nisu završili studij*, (b) koji su *završili studij u redovnom roku* i (c) koji su *kasnije završili studij* s obzirom na **način ovladavanja iskustvom odvajanja** na kraju prve godine studija dobiveni su rezultati, prikazani u tablici 1., ukazuju na značajnu razliku na varijabli **simbiotskih potreba** ($F=3,809$, $p=0,023$). Analizom dobivenih rezultata na početku prve godine studija nije dobivena razlika, razlika je uočena samo na kraju godine na varijabli simbiotskih potreba i to tako da ona skupina koja ima prolongirano studiranje pokazuje veće simbiotske potrebe na kraju prve godine. To možemo obrazložiti da će studenti koji tijekom psihološke separacije nisu uspjeli ovladati iskustvom odvajanja, imati poteškoće u obavljanju zadaća na studiju, a rezultat će biti prolongirano studiranje.

Poteškoće se mogu javiti u vidu pada koncentracije, smanjenom motivacijom, nemogućnošću učenja i sl.

(2) Ispitivanje različitosti u korištenju mehanizama obrane studenata s obzirom na uspješnost studiranja.

U ovom dijelu prezentirani su rezultati koji ukazuju na različitost studenata u korištenju mehanizama obrane tijekom prve godine studija. Kako je ukazano u uvodnom dijelu na osnovu novih istraživanja (Špelić, 2015) studenti na početku studije značajno više koriste niže mehanizme obrane što je obrazloženo postojanjem 'krize odvajanja' na početku studija.

Tablica 2. Prikaz rezultata značajnosti razlike tijekom prve godine studija na varijablama **mehanizama obrane** između grupa studenata koji *nisu završili studij*, koji su *završili studij u redovnom roku* i koji su *kasnije završili studij*.

Varijable	Nisu završili		Završili u roku		Završili kasnije		F	p
	M	s.d.	M	s.d.	M	s.d.		
Na početku prve godine studija								
Negacija	5,74	1,60	5,51	2,10	4,98	2,10	2,077	0,127
Intelektualizacija	7,36	2,07	6,82	1,90	6,38	2,00	3,328	0,037*
Represija	2,90	2,53	3,84	2,71	3,13	2,53	3,284	0,039*
Reaktivna formacija	4,38	2,15	4,65	2,02	4,27	2,00	0,924	0,398
Premještanje	4,54	2,03	4,54	3,64	3,93	3,30	2,734	0,067
Projekcija	6,76	2,15	6,89	2,411	7,13	2,26	0,347	0,707
Regresija	5,58	3,00	7,22	4,10	6,24	3,50	4,306	0,014*
Kompenzacija	4,14	1,53	4,60	2,23	4,55	1,70	1,018	0,363
Na kraju prve godine studija								
Negacija	5,67	1,90	5,35	1,85	5,42	1,81	0,451	0,638
Intelektualizacija	7,22	2,23	6,70	2,22	6,42	2,00	1,434	0,240
Represija	3,11	2,60	3,77	2,80	3,42	2,90	0,991	0,372
Reaktivna formacija	4,03	2,00	4,56	2,20	4,06	2,30	1,558	0,213

Premještanje	3,81	3,30	4,89	3,70	4,24	3,60	1,670	0,190
Projekcija	7,47	2,30	6,46	2,34	7,00	2,32	3,301	0,038*
Regresija	6,19	3,16	7,30	4,07	6,04	3,74	2,726	0,067
Kompenzacija	3,75	1,71	4,78	2,50	4,38	2,07	3,125	0,046*

Analizom dobivenih rezultata, prikazanih u tablici 2., koji se odnose na ispitivanje značajnosti razlike tijekom prve godine studija na varijablama **mehanizama obrane** između grupa studenata koji *nisu završili studij*, koji *završili studij u redovnom roku* i koji su *kasnije završili studij* ukazuju da je značajnost razlike, na početku prve godine, dobivena na varijablama **regresija** ($F=4,306$, $p=0,14$), **represija** ($F=3,284$, $p=0,039$) i **intelektualizacija** ($F=3,328$, $p=0,037$), dok je na kraju prve godine razlika dobivena na varijablama **projekcije** ($F=3,301$, $p=0,038$) i **kompenzacije** ($F=3,125$, $p=0,046$).

Kako bi se zaštitili od raznih anksioznih osjećaja koji se javljaju adolescenti koriste razne mehanizme obrane koje smo ranije objasnili.

Rezultati pokazuju kako grupa studenata koja nije završila studij pokazuje veće mehanizme intelektualizacije, odnosno veće negiranje anksioznih osjećaja. Oni se nisu suočili s njima već su se branili intelektualizacijom koja im je bila prepreka za uspjeh.

Na kraju godine razlika je dobivena na mehanizmima projekcije i kompenzacije.

Razlika dobivena na kraju prve godine pokazuje kako uspješniji studenti pokazuju značajno manje korištenje mehanizma projekcije, dok neuspješniji studenti (nisu završili ili su prolongirali studij) pokazuju značajno više korištenje mehanizma projekcije.

3) Ispitivanje različitosti u razini postignutog self koncepta studenata s obzirom na njihovu uspješnost studiranja

U ovom dijelu prezentirani su rezultati koju ukazuju na različitost studenata u razinama njihovog self koncepta tijekom prve godine studija.

Tablica 3. Prikaz rezultata značajnosti razlike tijekom prve godine studija na varijablama **self koncepta** između grupa studenata koji *nisu završili studij*, koji su *završili studij u redovnom roku* i koji su *kasnije završili studij*.

Varijable	Nisu završili		Završili u roku		Završili kasnije		F	p
	M	s.d.	M	s.d.	M	s.d.		
Na početku prve godine studija								
Samopoštovanje	30,40	6,24	29,95	6,90	29,76	7,51	0,122	0,886
Opće zadovoljstvo	21,86	5,05	22,29	5,00	21,24	5,22	0,942	0,391
Nekompetentnost	10,08	7,41	9,55	6,72	12,07	7,00	2,819	0,061
Usamljenosti	5,62	5,70	5,77	5,14	6,93	6,00	1,076	0,342
Strah od evaluacije	10,20	7,40	10,76	7,00	11,90	7,40	0,794	0,453
Socijalna podrška	17,36	2,53	17,41	2,20	16,72	3,14	1,696	0,185
Na kraju prve godine studija								
Samopoštovanje	30,78	7,71	31,34	6,58	29,62	6,77	1,257	0,286
Opće zadovoljstvo	22,28	5,66	23,07	4,94	21,96	5,47	1,085	0,339
Nekompetentnost	11,67	11,63	8,18	6,90	10,86	7,88	4,324	0,014*
Usamljenosti	6,53	7,60	5,11	5,12	6,68	6,14	2,006	0,137
Strah od evaluacije	10,44	7,61	9,25	6,50	11,60	8,70	2,250	0,108
Socijalna podrška	17,08	2,60	17,16	2,62	16,88	2,60	0,215	0,806

Analizom rezultata dobivenih na varijablama self koncepta između grupa studenata na početku godine nije dobivena razlika. Međutim, na kraju godine dobivena je razlika na varijabli osjećaja **nekompetentnosti** ($F=4,324$, $p=0,014$) koja nam pokazuje kako uspješniji studenti pokazuju manji osjećaj nekompetentnosti od onih koji su pokazali slabiji uspjeh.

Smanjeni osjećaj nekompetentnosti kod uspješnijih studenata možemo povezati s njihovim ranijem iskustvom stjecanja self koncepta tijekom psihološke separacije, u razdoblju rane adolescencije. Adolescenti koji su uspjeli osvijestiti vlastiti osjećaj sebstva, su oni koji su svjesni svojih mogućnosti, a samim time su stvorili i dobro samopoštovanje koje im nudi niz mogućnosti kojima se mogu iskazati i postići bolje rezultate.

6. RASPRAVA

U ovom istraživanju ispitati smo kako ovladavanje iskustvom separacijske krize utječe na akademski uspjeh mlade osobe. S obzirom na to da je već u prijašnjim istraživanjima (Špelić, 2015) pokazano da su kod mladih na početku prve godine studija prisutne poteškoće separacije (kriza približavanja) koje su praćene pojavom simbiotskih osjećaja i regresivnim tendencijama (što je praćeno slabijim rezultatima na početku studija studiju, da bi se već pred kraj prve godine ti problemi se prevladali) što može biti praćeno boljim rezultatima pred kraj akademske godine nego na početku iste.

Kako studenti idu prema višim godinama studija tako se i njihov uspjeh povećava. Razlog je taj što su ovladali iskustvom psihološkog odvajanja, što je praćeno manjim korištenjem patoloških mehanizama obrane i ujedno boljim samopouzdanjem. Ove promjene su značajne u njihovoj spremnosti da se suoče sa zahtjevima studija.

Cilj istraživanja bio je ispitati ulogu i značenje uspješnosti ranijeg adolescentnog razvoja izraženog kroz sposobnost suočavanja s iskustvom odvajanja u uspješnosti studiranja. Očekivano je bilo da je uspješnost adolescentnog razvoja određena njihovom mogućnošću da se suoče s iskustvom odvajanja.

Kako bismo potvrdili ulogu i značenje ranijeg adolescentnog razvoja u uspjehu na studiju istraživanjem smo prvo ispitivali **način ovladavanja iskustvom odvajanja**. Za očekivati je bilo da će studenti koji se tijekom ranog adolescentnog razvoja nisu suočili s iskustvom odvajanja, te nisu uspjeli stvoriti vlastitu autonomnost, osjećati veće simbiotske potrebe.

Sljedeće što smo ispitivali jest uporaba **mehanizma obrane** kako bi se smanjili anksiozni osjećaji nastali zbog psihološkog odvajanja. Za očekivati je bilo kako će studenti koji su pretjerano koristili mehanizme obrane kako bi se obranili od anksioznih osjećaja, pokazivati slabije rezultate.

Na kraju smo ispitivali različitosti u razini postignutog **self koncepta** za kojeg očekujemo da će biti razvijeniji kod uspješnijih studenata.

Dobivene rezultate ćemo raspraviti kroz sljedeća tri odvojena poglavlja.

1. Sposobnost ovladavanja iskustvom odvajanja i akademski uspjeh

Na početku ove rasprave prisjetit ćemo se razvojnih zadataka u ranoj adolescenciji, odnosno procesu druge individuacije-separacije. Jedan od najvažniji zadataka koje mladi adolescent mora riješiti jest steći vlastitu psihološku autonomnost, odnosno formirati jedinstvenu ličnost koja može samostalno funkcionirati. Kako bi taj zadatak uspješno riješio adolescent se mora psihički odvojiti od svojih roditelja, prekinuti psihološku ovisnost o njima i njihovom načinu razmišljanja i ponašanja. Za očekivati je kako će adolescent koji je uspješno riješio te razvojne zadatke imati bolji uspjeh na studiju, što su nam rezultati i pokazali.

Razlika dobivena na varijabli **simbiotskih potreba** koja je povećana kod onih studenata koji su prolongirali studij u odnosu na obje grupe, ukazuje na važnost ovladavanja iskustvom odvajanja. Studenti koji nisu uspjeli regulirati simbiotske potrebe osjećat će više anksioznih osjećaja zbog odvojenosti od izvora sigurnosti - roditelja.

Simbiotske potrebe se javljaju još na početku života kada dijete majku ili njene pojedine aspekte doživljava kao svoje vlastite. Uloga majke u toj dobi jest da kroz pozitivno iskustvo djetetu usaditi povjerenje kako bi ono moglo prijeći u sljedeću fazu, prvu individuaciju-separaciju. Tijekom rane adolescencije dolazi do procesa druge psihološke individuacije-separacije koja podrazumijeva psihološko odvajanje mlade osobe od roditelja, a za cilj ima stvaranje psihološke autonomnosti mladog čovjeka koji će funkcionirati kao samostalna i zasebna ličnost. Tada je zadatak ovladati simbiotskim potrebama koje se javljaju kao psihološka poveznica s roditeljima. Ovladavanje tim iskustvom imati će veliki utjecaj na akademsku uspješnost. Dobiveni rezultati pokazali su nam kako oni studenti koji nisu uspjeli ovladati iskustvom odvajanja, tijekom rane adolescencije pokazuju veće simbiotske potrebe, te samim time i poteškoće na studiju koje rezultiraju prolongiranim studijem.

2. Mehanizmi obrane i akademski uspjeh

U drugom dijelu rasprave osvrnut ćemo se na ulogu mehanizama obrane koji se javljaju tijekom psihološke separacije. Odlaskom na studij ponovno se aktiviraju anksiozni osjećaji zbog odvajanja, što se posebno može primijetiti kod studenata koji studiraju daleko od sigurnosti roditeljskog doma. Promjenom okoline ego ponovno postaje ranjiv te se aktiviraju

mehanizmi obrane u službi obrane ega od bilo kakve povrede. Kako bi ovladali i smirili anksiozne osjećaje studenti se koriste višim ili nižim mehanizmima obrane koje smo ranije objasnili.

Na početku prve godine studija razlika je dobivena na mehanizmima **intelektualizacije, represije i regresije** i to na način da studenti koji nisu završili studij pokazuju veće korištenje intelektualizacije u odnosu na obje grupe, dok su uspješniji studenti pokazuju veće korištenje regresije i represije u odnosu na obje grupe. Iz dobivenih rezultata možemo zaključiti kako intelektualizacija, kao mehanizam kojim se studenti ne suočavaju s emocijama te se pretvaraju da one ne postoje, nije dobra obrana te će se negativno odraziti na njihov uspjeh.

Studenti koji su koristili mehanizme represije i regresije pokazali su bolji uspjeh te na temelju ovih rezultata možemo zaključiti kako korištenje mehanizma regresije i represije ima pozitivan učinak za uspjeh na studiju.

Pretjerano korištenje mehanizma obrane, odnosno negiranje stvarnosti nije dobra obrana od novonastalih emocija. Anksiozni osjećaji koji se javljaju odlaskom studij su normalna pojava te je sasvim prirodno osjećati bijes, tugu, nemoć... Ako studenti te osjećaje ignoriraju javljaju se poteškoće koje mogu biti prepreka uspjeha na studiju.

Ukoliko se tijekom javljanja emocija normalnih za određenu situaciju, one negiraju dolazi do posljedica koje se kod studenata mogu manifestirati u padu koncentracije, motivacije i drugih poteškoća koje su prepreka u postizanju dobrih rezultata. Bitno je kod studenata osvijestiti važnost proživljavanja emocija i pridodati im određenu važnost za sveopće povoljno psihološko funkcioniranje adolescenata koje će na kraju rezultirati uspjehom. Na mnogim sveučilištima postoje savjetovišta koja studentima nude psihološku pomoć koja će im pomoći suočiti se s novonastalim anksioznim osjećajima zbog promjene okoline. Mladi često odbijaju bilo kakvu vrstu pomoći upravo zato jer ne žele priznati svoju slabost već se žele pokazati jakim, što zapravo nisu. Iznova treba kod mladih osvješćivati postojanje emocija te proživljavanje istih. Proces žalovanja zbog određenog događaja je normalna pojava, zapravo bi neprirodno bilo ne osjećati tugu i strah zbog odvojenosti, nove okoline i načina života. Suočavanje s zahtjevnima i zadaćama koje se pred studente postavljaju, bez mogućnosti da u trenutku osjećaja tjeskobe pobjegnu u sigurnost vlastita doma na koju su navikli, ponovno aktivira anksiozne osjećaje. Svaka nastala emocija mora se proživjeti, ako se ona negira njeno postojanje će biti duže, a samim time duže će biti smetnja normalnom psihičkom funkcioniranju. Nastala tuga treba završiti tugom.

Još jedna potvrda važnosti suočavanja s emocijama jest i razlika dobivena na mehanizmu **projekcije** koja je smanjena kod uspješnijih studenata u odnosu na obje grupe. Projekciranje

koje podrazumijeva negiranje, te nemogućnost prihvaćanja kritike, nije dovoljno dobra obrana od novonastalih osjećaja. Adolescenti koji koriste mehanizme projekcije nisu u stanju prihvatiti aspekte novonastale situacije, sve odbijaju te se na taj se način osiguraju da objekt odbojnosti ili opasnosti bude izvan njega.

Razlika dobivena na mehanizmu **kompencije** koja je kod studenata koji nisu završili studij manja u odnosu na obje grupe, pokazuje nam kako studenti koji koriste ovaj mehanizam, kao pokušaj ovladavanja depresivnim konceptom psihološkog odvajanja, nisu pokazali uspjeh na studiju. Korištenjem ovog mehanizma adolescenti se ponašaju kao da tuga zbog psihološkog odvajanja ne postoji, kao da se ništa ne događa, što nije prirodno tijekom ovih psiholoških procesa. Tom negacijom možemo zaključiti kako se nisu suočili sa iskustvom odvajanja što će rezultirati neuspjehom na studiju.

3. Self koncept i akademski uspjeh

U trećem dijelu istraživanja ispitivali smo ulogu razvijenosti self koncepta u uspjehu na studiju.

Rezultati su pokazali kako na početku prve godine nema razlike među studentima, dok je na kraju godine razlika dobivena na varijabli nekompetentnosti i to tako da studenti koji su u roku završili studij pokazuju manji osjećaj **nekompetentnosti** od studenata koji nisu završili ili su prolongirali studij.

Smanjen osjećaj nekompetentnosti može se obrazložiti i kroz rezultate dobivene ispitivanjem ovladavanja iskustvom odvajanja i korištenja mehanizama obrane. Oni studenti koji su se uspjeli suočiti s iskustvom odvajanja te regulirali mehanizme obrane imat će veće samopouzdanje, a samim time osjećaj nekompetentnosti biti će smanjen. Oni studenti koji se nisu uspjeli suočiti s anksioznim osjećajima, koji i dalje koriste mehanizme obrane kako bi se od njih obranili, te nisu uspjeli stvoriti vlastiti self pokazivat će veći osjećaj nekompetentnosti. Kao što smo spomenuli, adolescenti koji su tijekom procesa druge individuacije-separacije stekli autonomnost i naučili funkcionirati kao zasebna ličnost, očekivano su postigli bolje rezultate od onih koji još uvijek nisu uspjeli osvijestiti vlastit self, odnosno stvoriti sliku o sebi kao autonomnoj, samostalnoj osobi.

Jedan od razvojnih zadataka druge individuacije-separacije jest i stvaranje vlastitog selfa, odnosno slike o sebi. U tom procesu važnu ulogu imaju subjekti koji su u neposrednoj interakciji s adolescentom. Ako mlada osoba ima razumijevanje i podršku od prijatelja, obitelji

i profesora ona će kroz pozitivno iskustvo steći bolje samopoštovanje. Uz dobro samopoštovanje adolescent će biti sigurniji u sebe, bolje se osjećati, a rezultat će biti dobri rezultati na studiju. Mladi adolescenti koji su stvorili negativnu sliku o sebi, koji nisu zadovoljni načinom na koji razmišljaju i ponašaju se u društvu, biti će nesretniji i neće imati motivaciju za postizanjem dobrih rezultata. Adolescenti koji postavljaju negativnu sliku o sebi svu će pažnju usmjeriti u negativne aspekte svojeg sebstva i neće moći naći motivaciju za postizanje uspjeha. Međutim negativna slika se može mijenjati, a tu važnu ulogu imaju profesori, obitelj, a najviše grupa kojoj su adolescenti najviše usmjereni.

Samopoštovanje, kao bitna komponenta selfa, ima važnu ulogu u ostvarivanju dobrih rezultata na studiju. Oni koji posjeduju veću količinu samopoštovanja imat će više hrabrosti i vjere u svoje sposobnosti i sve mogućnosti koje im se pružaju, a samim time i više hrabrosti da se upuste u neke nove zadatke koje će rezultirati boljim uspjehom.

7. ZAKLJUČAK

Na temelju rezultata istraživanja možemo potvrditi kako postoji povezanost ranog adolescentnog razvoja i uspjeha na studiju. Studenti koji su tijekom procesa druge individuacije-separacije uspjeli steći vlastitu autonomnost, te formirati ličnost koja može samostalno funkcionirati, postizati će bolje rezultate na studiju.

1. S obzirom na **način ovladavanja iskustvom odvajanja** rezultati su nam pokazali kako studenti koji su prolongirali studij na kraju godine pokazuju veće simbiotske potrebe od onih koji su bili uspješniji ili nisu završili studij. Ovime smo potvrdili naša očekivanja da će studenti koji se tijekom rane adolescencije nisu suočili s iskustvom odvajanja osjećati veće simbiotske potrebe od onih koji su ih osvijestili i suočili se s emocijama nastalim zbog psihološkog odvajanja što će se negativno odraziti na uspjeh.
2. Ispitivanjem **korištenja mehanizama obrane** na početku prve godine dobili smo razliku na mehanizmima intelektualizacije, represije i regresije. Studenti koji nisu završili studij pokazali su veće korištenje intelektualizacije, dok su uspješniji studenti pokazali veće korištenje mehanizma represije i regresije. Na kraju prve godine razlika je dobivena kod mehanizma projekcije i kompenzacije i to tako da uspješniji studenti pokazuju manje korištenje projekcije, a studenti koji su završili studij pokazuju manje korištenje kompenzacije.
3. S obzirom na razvijenost **self koncepta** rezultati su pokazali kako uspješni studenti pokazuju manji osjećaj nekompetentnosti na kraju godine. Pozitivno samopoštovanje razvijeno tijekom rane adolescencije ima važnu ulogu u ostvarivanju dobrih rezultata. Studenti koji nisu uspjeli stvorili pozitivnu sliku o sebi imaju veći osjećaj nekompetentnosti što se odražava na ostvarene rezultate.

Na temelju istraživanja možemo zaključiti kako rani adolescenti razvoj ima veliku važnost u uspjehu na studiju. Studenti koji su tijekom druge individuacije-separacije uspjeli osvijestiti vlastitu autonomnost, odnosno naučili samostalno funkcionirati postizati će bolje rezultate. Kod mladih, ali i starijih adolescenata bitno je osvijestiti važnost suočavanja sa raznim

anksioznim osjećajima koji se javljaju, te ostaviti dovoljno slobode kako bi se oni mogli proživjeti.

8. SAŽETAK

Interes ovog rada bio je ukazati na važnost adolescentnog razvoja u uspjehu na studiju.

Jedan od važnijih psiholoških procesa rane adolescencije jest druga individuacija koja podrazumijeva stvaranje vlastite autonomnosti, odnosno formiranje mlade samostalne ličnosti koja je odvojena od one koju je preuzeo od roditelja kao dijete. Psihološkom separacijom adolescenti odbacuju karakteristike i osobnost roditelja, te pokušaju stvoriti vlastitu, autonomnu. Utoliko je uspješnost adolescentnog razvoja određena njihovom mogućnošću da se suoče sa iskustvom odvajanja.

Ispitivanje je provedeno na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, na N=313 studenata četiriju generacija i to od onih koji su upisali studij akademske godine 2005/6 do onih koji su upisali studij 2008/9 godine.

U ovome su istraživanju korišteni: Upitnik self-koncepta i (2) Upitnik separacije-individuacije i (3) Upitnik životnog stila mehanizama obrane.

Cilj je bio ispitati razliku između skupina studenata različite uspješnosti u (a) načinu ovladavanja iskustvom odvajanja, (b) korištenju mehanizama obrane i (c) razini razvoja njihova self-koncepta. Uspješnost studiranja definira je s tri skupine (a) koji nisu završili studij, (b) koji su u redovnom roku (uključujući apsolventski rok) završili studij i (c) koji je završili studij nakon dvije i više godina.

Dobivena razlika među studentima u (a) načinu ovladavanja iskustvom odvajanja pokazuje kako studenti koji su prolongirali studij pokazuju veće simbiotske potrebe.

Rezultati dobiveni ispitivanjem razlike među studentima u (b) korištenju mehanizama obrane pokazuje kako uspješniji studenti koriste mehanizme regresije i represije, dok studenti koji su postigli slabiji uspjeh koriste mehanizme intelektualizacije i projekcije, odnosno studenti koji su koristili mehanizme obrane u službi potiskivanja i negiranja anksioznih osjećaja, postigli su slabije rezultate.

Ispitivanjem (c) razvijenosti self koncepta rezultati su pokazali kako uspješni studenti pokazuju manji osjećaj nekompetentnosti.

Ovim istraživanjem potvrdili smo važnost uspješnog ranog adolescentnog razvoja. Mladi koji su tijekom druge individuacije-separacije uspjeli steći vlastitu psihološku autonomnost i

uspjeli samostalno funkcionirati i suočavati se s anksioznim osjećajima nastalim zbog psihološkog odvajanja, očekivano su pokazali veću akademsku uspješnost.

Ključne riječi: adolescencija, druga individuacija-separacija, akademski uspjeh

9. ABSTRACT

The interest of this work was to show the importance of adolescent development in the success of the study.

One of the important psychological processes of early adolescence is the second individuation, which involves the creation of their own autonomy, and the formation of young independent personality that is separate from the one he had taken from his parents as a child. Psychological separation adolescents reject characteristics and personality of parents, and attempt to create their own, autonomic. In that sense, the success of adolescent development determined by their ability to cope with the experience of separation.

The research was conducted at the University Juraj Dobrila in Pula, at N = 313 students of four generations, from those who enrolled in study program of the academic year 2005/6 to those who enrolled in study program 2008/9 year.

In this research we used: Questionary self-concept and (2) Questionary of separation-individuation and (3) Questionary of lifestyle defense mechanisms.

The aim was to examine the difference between the groups of students of varying success in (a) the method of mastering with the experience of separation, (b) the use of defense mechanisms, and (c) the level of development of their self-concept. The success of the study defines the three groups (a) who had not completed study program, (b) who are in regular time limit (including absolvent time limit) completed the study, and (c) who has completed their studies after two or more years.

The resulting difference among students in (a) the method of separation of mastering experience shows that students who have prolonged the study program showed greater symbiotic needs.

The results obtained of questioning differences among students in (b) the use of defense mechanisms shows that successful students use the mechanisms of regression and repression, while students who have achieved success using weaker mechanisms of intellectualization and

projection, respectively students who have used the mechanisms of defense in the service of repression and denial of feelings of anxiety , achieved worse results.

With the examination of (c) the development of self concept results show that successful students have a lower sense of incompetence.

With this research we confirmed the importance of a successful early adolescent development. Young people who are during the second individuation-separation managed to acquire their own psychological autonomy and self-managed to function and deal with feelings of anxiety arising because of psychological separation, as expected, showed greater academic success.

Keywords: adolescence, second individuation, academic success

10. LITERATURA

1. Bastašić, Z. (1995.): *Pubertet i adolescencija*. Školska knjiga, Zagreb.
2. Berk, L. (2007.): *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada slap, Jastrebarsko.
3. <http://www.znanje.org/i/i29/09iv01/09iv0107/Struktura%20licnosti.htm> (preuzeto 04.12.2016.)
4. Lacković – Grgin, K. (2005.): *Psihologija adolescencije*. Naklada slap, Jastrebarsko.
5. Pernar, M. i Frančišković, T. (2008.): *Psihološki razvoj čovjeka*. Sveučilište u Rijeci – medicinski fakultet, Rijeka.
6. Rudan, V. (2011): *Adolescencija i njezine promjene : privid ili stvarnost?* Socijalna psihijatrija, Zagreb, 39 (3). str. 164-170.
7. Smojver-Adžić S. (1998): *Proces separacije-individuacije adolescenata: Prikaz upitnika*. Društvena istraživanja, Zagreb, 7 (4 –5). str. 603 –617.
8. Stepanović, I. (2004.): *Formalne operacije: Pijaževov koncept, istraživanja i najvažnije kritike*. Institut za psihologiju, Filozofski fakultet u Beogradu, Beograd, 37 (3). str. 311-334.
9. Sujoldžić, A. i sur. (2006.): *Adolescencija i metalno zdravlje*. Institut za antropologiju, Zagreb.
10. Szentmartoni, M. (2007.): *Svijet mladih*. Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb.
11. Špelić, A. (2015.): *Proces druge individuacije i rani adolescentni razvoj*. Deontologija učitelja : međunarodni znanstveni i stručni skup. Sveučilište Jurja Dobrile, Odjel za obrazovanje učitelja i odgojitelja, Pula, str. 235-250.
12. Špelić, A. (2013.) *Ovisnost nije bolest, ona nam je urođena*. Glas Istre. 11 (13.siječnja 2013.). str 12-13.
13. Špelić, A. (2006): *Psihološka prilagodba studentica na prvoj godini studija*. Zbornik radova (Međunarodnog znanstvenog skupa Dani Mate Damerina. Medulin, 10. i 11. studeni 2005.) Kadum V. (ur.) 'Novi komunikacijski izazovi u obrazovanju', Visoka učiteljska škola u Puli, Sveučilišta u Rijeci. str. 195 –208.
14. Špelić, A. (2004): *Razvojna razdoblja obzirom na razvojne zadatke* (str.30–32.) U: Razvojna psihologija (skripta)
http://www.unipu.hr/uploads/media/SKRIPTA_Razvojna_psihologija.pdf